

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 9. kozoperska (oktobra) 1850.

List 41.

Kako naj kmetovavec ravna, de svojo govejo živino kuge obvarje?

Goveja kuga (Rinderpest) je nar hujši vsih govejih bolezin. Vrančni prisad je scer tudi huda bolezin, ki veliko živine pomori; tode zoper vrančini prisad imamo saj nektre zdravila, ktere o pravim času pomagajo; zoper govejo kugo pa nimamo clo nobeniga zdravila. Zato je ta bolezin, ker je tako huda in kužna, pred vsimi družimi boleznimi imé „goveje kuge“ dobila.

Kakor tat se prikrade v hlev, in gorjekmetovavcu! če se je zatrosila med njegove goveda; — gorjé deželi! kjer razsaja.

Ta goveja bolezin, ki je človeški koléri zavoljo hude driske nekoliko podobna, ni domača bolezin, ampak je ptujka, ktera se večidel iz rusovskih dežel ali po živi goveji živini ali po govejih kožah, rogovih, parkljih itd. v druge dežele zatrosi, le goveda napada, in od živinčeta do živinčeta iz eniga hleva v družiga, iz ene vasi v drugo, iz ene soseske v drugo, iz eniga kantona v družiga, iz ene dežele v drugo se razširja.

O začetku tava počasi; že na tem se da zlo spoznati. Danes zbolí eno živince, ki je od kodar koli kugo nalezlo, — še le čez en teden zbolí drugo, ki je od uniga okuženo bilo, — spet v nekih dneh tretje in tako gre od konca počasi naprej, dokler jih ni več okuženih. Berž pa, ko jih je več to bolezin nalezlo, se razširjuje naglo na vse strani, de je joj!

Ravno to tatinsko postopanje o začetku je silno nevarno, ker si ljudjé nič hudiga ne mislijo.

Hvala Bogu! de se še na Slovenskim ta strašna ptujka dosihmal ni nikodar prikazala, — ali ker je že po mnogih deželah našiga cesarstva raztrošena, se je zlo zlo bati, de se tudi v naše kraje ne prikrade. Zato je treba, de se naši kmetovavci dobro podučé, kako se je je varovati, de k nam ne pride, — in če pride, de se kmalo zatara.

Prepozin bi bil podúk, če bi bila — kakor pogovor pravi — „že krava iz hleva“.

Treba je našim kmetovavcam, de pred vsim dve reči vedó, namreč: v čim obstoji edini vzrok te bolezni? in v čim je edina pomoč proti nji?

Edini vzrok je, de naša živina to ptujo kužno bolezin naleze.

Edina pomoč je, de se to okuženje ali ta nalezba odverne.

(Dalje sledi.)

Novi stan kmetijskih družb v našim sedanjim vstavnim cesarstvu.

(Po »Oeconom. Neuigk. und Verhandl. Dr. Hlubeka.)

(Dalje.)

Marsikteri bravec utegne prašati: zakaj nektre kme-

tijske družbe pri osnovi novih družbinih postav po starim kopitu ravna? zakaj po rakovo nazaj gredó, namest de bi po vodilih vstavne vlade napredovale?

Odgovor ni težak. Za to, ker je še v vsaki družbi dokaj tacih ljudí, ki so skrivé ali očitno hudi sovražniki noviga vstavniga časa, ki se tedej vsimu zoperstavljajo, česar ima v duhu vstavne vlade biti.*)

Poslanci vsih kmetijskih družb lanjskiga kmetijskega zbora na Dunaji so enoglasno sklenili, de kmetijske družbe hočejo svobodne privatne družtva biti brez vsih naslovov — in de bojo radovoljne vladarstvu na vse vprašanja odgovarjale in nasvete v prid kmetijstva dajale, brez de bi bile ces. kralj. kmetijske vradije.

De tedaj enoglasni sklep lanjskiga zbora v djanje stopi, de se postava poštuje, in de se očitno dokaže, de avstrijsanski kmetovavci, navdani od prave ljubezni do miru in redú, resnobno želijo, na vstavni od cesarja podeljeni poti napredovati brez de bi se jim roke zvezale in mudne pisarije naložile, se morajo tedaj kmetijske družbe kot svobodne privatne družtva vstanoviti, vseskozi kot take se obnašati, svojo veljavno podlago v družtvinu postavi od 17. sušca 1849 iskati brez vsiga družiga omejenja in brez vsih perimkov, ki jim nikakor ne grejo.

De izvolitev svojiga predsednika cesarju v potterjenje predložijo, čeravno tudi tega postava od 17. sušca ne ukaže, je prostovoljno djanje, s katerim kmetijske družbe avstrijsanskiga cesarstva svojo zvestobo in udanost do cesarja razodevajo in očitno spoznajo, kako potrebno de je, se terdno deržati cesarskiga gësla.

Vsako drugo omejenje ali tlačenje kmetijskih družb, naj izvira od kodar koli hoče, je očitno znamnje, de se hočejo na staro nazaj spraviti, kar je pa prihodnjimu stanu kmetijskih družb ravno navskriž.

(Dalje sledi.)

Kakó pustimu Krasu vesélo prihodnost vstanoviti.

(Dalje.)

Drugič. Ti hribi in berda so na več krajih tako zlo kamnitni, de hi se zdelo skorej nemogoče, na njih drevje zrediti. Ako bi se na takih krajih drevesno seme sejalo, bi to gotovo malo izdalo in zastonj bi bilo; ako pa se med peči ali skalovje, kjer je kaj zemlje, ali kamor se potrebna zemlja nanesti da, drevesca vsadijo, se bodo prijele, vsako léto bolj ukoreninile in rastle. Če zraven tega pomislimo, de setev tudi draga pride, ker se na več prostorih, kakor pri posadišu, zemlja obdelati mora, ino de na nar slabeji zemlji, kjer je nar bolj drevja potreba, bojo sémena nar manj gnale, takó spoznamo ino za terdno mislimo, de bo na

*) Dr. Hlubek v imenovanim časniku obsirno naznani tiste stranke, od kterih sovražna sapa zoper vstavo vleče. Vred.

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj VIII.

V sredo 23. kozoperska (oktobra) 1850.

List 43.

Kako naj kmetovavec ravná, de svojo govejo živino kuge obvarje?

(Dalje sledi.)

De tedaj naša domača živina te ptuje bolezní ne naleze, je treba vse priložnosti in pota natanjko poznati, po katerih se okuženje prigodi.

Zastran tega uči stara skušnja tole: Skorej vselej, kader je v vojski veliko rusovskih armad v naše (avstrijanske) kraje ali saj blizo naših méj prišlo, se je goveja kuga po njih zatrosila, zakaj za njimi se ženó iz Rusovskhi puščín goveda, ki služijo armadi v živež. Taka je bila v létu 1805, 1809 in 1813 v nemških vojskah, katerih so se tudi Rusi vdeležili; taka je bila v létu 1828 ob rusovsko-turški vojski, ko so Rusi Moldavo in Valahijo posedli; taka je bila lani, ko so Rusi na Ogerskim naši armadi pomagali in s svojimi govedi govejo kugo nar poprej po Ogerskim zatrosili, od kodar se razširja zdej krog in krog, zmirej dalje in dalje.

Ce se je le enkrat ta kuga kje začela, najde sto in sto dostikrat skrivnih potov, po katerih se naprej trosi. V poterjenje tega vam hočem le eno zgodbo povedati: Nek mesár je kupil na goveji kugi bolniga vola, ga je skrivéj zaklal in mesó prodajal. Kuharica prinesse tako mesó domú, ga po navadi zmije v vodi, preden ga k ognju postavi, in to vodo v pominjek vlije. Te pomije dobijo domače krave — in vse po versti zbolijo in pocepajo na goveji kugi!

Nar boljši in nar ojstrejši naprave in vradni ukazi nič tedaj ne pomagajo, če si vsak posamesen gospodar na vso moč sam ne prizadeva, vse odverniti, kar more kužnino (Ansteckungstoff) v njih hlev zanesti.

Kaj pa je pri kugi kužno? Odgovor: vse kar od take bolne živine pride, namreč: sapa in sopúh, ki iz nje puhti; sline, solzé, govna, scavnica, kri, mesó, loj, vés drob, koža, rogovi, parklji, rep — z eno besedo: vse je navdano s kužnino, — živina je kužna, kar je je.

Kako se pa zatrosi ta strašna bolezní? Grozno bi se kdo motil, ko bi mislil, de je svojo živino že kuge obvaroval, če ona ne pride z bolno skupej. Res je scer de večidel ena živina od druge to bolezní naleze na živinskih somnjih, pašnikih, potih, — pa tudi ravno tako gotova je, de jo mesarji zanesó, kadar kakšno tako bolno živino kupijo, posebno če jo skrivéj zakoljejo, in jo po navadi poprodajo; tudi usnjarji in strojarji, ki kože bolne živine, — svéčarji, kitak loj nakupujejo, jo zanesó med našo domačo živino; — tudi konjederci in drugi mazači, ki bolno živino ozdravljajo in iz eniga hleva v družiga gredó, so to bolezní že tavžentkrat zanesli. Zanesse jo tudi vsak človek, ki iz hleva bolne živine v hlev zdrave živine gré; kužnina se vleže v njegovo oblačílo, in če gré človek s tem oblačílam v zdrav hlev, jo zna zatrositi.

Sapa, če vleče iz eniga hleva v družiga, zanesse tudi kužnino v ta hlev. Ja clo prešiči, psi, mačke, kuretna, če kaj kužnina na-se dobijo, jo zamorejo iz eniga hleva ali dvoriša v družiga zanesti.

Lejte! koliko potov je, po katerih se zamore goveja kuga zanesti. Ali ne bo vsak iz tega lahko spoznal, de se ta kuga zamore le s tem odverniti in začeta zatréti, če vsak gospodar na vse strani skerbno pazi, od kodar bi se utegnila kuga zanesti. O tacih časih tedej, ki je kuga že blizo naših méj, je sosebno na vsako goved gledati, ki se iz sosedščine take dežele pripelje, v kateri že kuga razsaja, in de se nobena bolezní ne zataji, od ktere se je le količkanj bati, de bi utegnila goveja kuga biti.

Perve znamenja te bolezní niso nič kaj razločne od družih vročinskih bolezní; goveda so klaverne in žalostne, včasih pa tudi divje in hude, — jéd se jim vpira, včasih so pa tudi požrešne; sapa je nekoliko težji in poredkama se sliši, de živina pokašljeje; smerček je bolj suh, gobec vroč, — govna (blato) je o začetku bolezní suha, kakor sožgana; govedo se žalostno derži, postavlja noge bolj pod trebuh, ki ga boli, — pozneje mu začno iz očí solze teči in driska ga prime, ki ji eno poglavitniših znamenj te bolezní. Kakor hitro živina s popisanimi znamenji zbolí, je treba natanjko paziti, kaj de bo, in berž gosposki oznaniti, de se začetek kuge ne zanemari. Perve bolne goveda, če imajo zares govejo kugo, in če je gospodar to brez skrivanja vradí (gosposki) na znanje dal, se pobijejo in s kožo vred globoko zakopljejo, — gospodarju pa se cena pobite živine poverne.

Županam in županijskim možém naj bo tedaj poglavitna skerb naložena, de po svoji županii vsim posestnikom živine na serce položijo, de pridno pazijo zdej na vse goveje bolezní, če se jim le količkanj čudne zdé. Bolji je perva skerb, kakor perpozni kës!

Prav bi tedaj bilo, ko bi župani ta podúk, kteriga smo v 41. listu „Novíc“ začeli, krog in krog po svoji županii razglasili.

(Dalje sledi.)

Dva dopisa visociga ministerstva kmetijstva krajnski kmetijski družbi.

Z veseljem naznanimo izpis dveh dopisov, ki ju je pretekli teden krajnska kmetijska družba od visociga c. k. ministerstva prejela.

Eden teh dopisov zadeva tisto pritožbo, ki jo je odbor podružnice N. zoper kmetijsko družbo zastran novih postav na štiri strani predložil in tudi po časopisih mesca rožnika razglasiti dal. Slavno ministerstvo kmetijstva je v razsodbi te pritožbe očitno poka-

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 30. kozoperska (oktobra) 1850.

List 44.

Goli in pusti Kras v 3 léti v mlade seženj visoke boršte spreobrniti.

Spisal A. Fleišman.

Skoz več sto lét leži dežela Kraških prebivavcov pusta in zapušena, — en svét, ki bi bil le pri srednjim obdelovanju na tavžente ljudi lahko preredit.

Ali prebivavci poprejšnjih časov niso tega neizrečeniga dobička spoznali, — zato se mora z veseljem tisti dan pozdraviti, o katerim je bila modra previdnost visociga ministerstva svoje oko na pozabljeni in zapušeni Kras milo obrnila.

Namen je zares velik in imenit, potreba pa še več, pripomočke zadobiti, da bi se revnim krajem Kraških prebivavcov pomagalo, ki že toliko lét med golimi skalami brez vsiga sadeža, lesa in derv za kurjavo žalostno zdihujejo.

Ali ta revni stan se zna kmalo v veseliga spremeni, če terdnemu in resničnemu naménu sledi brez odlašanja krepko delo.

Ni tedaj prazno vprašanje: kako naj bi se to veličansko delo začelo? pa tudi ni prazno vošilo, da se morajo tukaj vse moči na pomoč poklicati, da se bo zastarani vozeli te mertve in ne rodovitne zemlje razvezal in v prid ljudstva razdrobil. Nemogoče pa to delo, naj bo še tako veliko, vunder ni, kakor nekteri mislijo; zakaj kar je enkrat bilo, zna spet biti; kar je človek pokončal, zna človek spet popraviti. Zgodovina nas uči, da so že Kraški prebivavci ob času rimskega cesarja Avgusta velike boršte hrastov imeli, v katerih se je dokaj želoda za svinsko rejo nabiralo. Pa začeli so hraste tako dolgo sekati in na vse plati pošiljati, na morje za barke, in na druge plati — za pohištva in mnogo drugo rabo, dokler jih nič več ni bilo. Za novo zaréjo pa niso nič skerbili in zato so jo pa tudi tako delječ pvozili, da so Kraški svét do čistiga ogolili, da ima borja zdej ondi takšno silno moč, kakoršne poprej gotovo ni imela, ko so ji bili veliki gojzde močna zapreka.

Ker sim se že od léta 1819 noter dosedaj pri svojim večkratnim popotovanju in preiskovanju mnogih krajev, rastljine nabiraje, prepričal, kaj de tu in tam, na enim ali na drugim kraju, na debeli in pešeni zemlji ali po pesku, kamništvu ali po skalnatih krajih slabo ali dobro raste, in ker mi je tudi iz lastnih skušinj znano, kako se s semeni pri sejanju in pri presajanju rastlin sploh vesti mora, da dobro rastejo in dober sad obrodé, sim se tudi že zdavnej namenil naznaniti, ktere dervesa, germovje, zeliša in trave naj bi se po Krasu zasadile ali vsejale, da bi se ti kraji nar hitrejši v gojzde spreobrnili, ker gojzd je nar perva potreba za sledeče obdelovanje.

Naj mi bo tedaj pripušeno, da se tudi s svojimi misli pridružim drugim možém, ki se za to reč priza-

devajo, da se taka imenitna s združeno pomočjo prevdari in izpelje.

(Dalje sledi.)

Kako naj kmetovavec ravná, da svojo govejo živino kuge obvarje?

(Dalje.)

Poglavitna skerb gospodarjev naj bo:

1) da naj ob času, ko je v bližnjih krajih goveja kuga, nobeniga goveda ne kupijo ne na somnju, ne v taci krajih, skozi ktere se goveda na somnje ali scer na prodaj goni;

2) da naj nobeniga ravno kupljeniga goveda berž med svoje druge goveda ne postavijo, ampak naj ga poprej skoplejo, potem do suhiga obribajo, v kak posebin hlev denejo in mu tako deklo ali hlapca za postrežbo odločijo, ki nima z drugo živino clo nič opraviti; še le o 14 dneh, če je popolnoma zdravo viditi, naj se brez skerbí združi z drugo živino;

3) ob časih, kadar goveja kuga razsaja, tudi ni varno goved na somenj gnati, kjer zna z okuženo živino skupej priti in kugo nalesti;

4) ob času kuge dobro zaperaj hlev in vari, da noben ptujic, noben živinsk barantač, mesár, svečar, mazač, konjederc v hlev do živine ne pride. Če je sila, da se mora kakšno govedo prodati, pelji kupcu živino na dvoriše, da jo tam ogleda, brez da bi jo oslattel, posebno po glavi ne (da po nosnicah okužnine v-se ne potegne); ako se je to zgodilo, kupec pa živine po tem vunder kupil ni, jo daj po celim životu umiti in obribati in potem skozi 14 dni dobro na-njo pazi, ali se ne kaže kaj bolna;

5) hlapcam in deklam dobro v glavo vtisni veliko nevarnost te kuge, in jim razloži vse pota, po kterih se zatrosi; prepovéj jim, da ne pušajo neznanih ljudi v hlev, pa da tudi samí ne hodijo v ptuje hleve; razloži jim nevarnost ponočniga zahajanja, ker se tudi v tem kuga zanese, in podaruj jim za varno obnašanje in njih večí trud večí plačilo;

6) kdor o sili z govejo živino v druge kraje vozari, naj vzame kermo (futer) za živino sabo in naj nikar živine v ptuje hleve ne postavlja; domú pridši omíj živino in sebe in premeni oblačílo, preden jo izpreženo spet v hlev k drugi živini postaviš;

7) kjer se goveja živina na občne pašnike goni, naj posebno župan na to pazi, da se nobeno ravno kupljeno govedo berž drugi čedi ne pridruži, ampak še le o 14 dneh, ko je bilo popolnoma zdravo spoznane. Nevarnost raztrošenja kuge po pašah je tako velika, da je po postavah od léta 1810 in 1834 razločno prepovedano, živine ob času kuge ne na pašo goniti; kdor se zoper to prepoved pregreší, bo oestro kaznovan.

(Dalje sledí.)

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 6. listopada (novembra) 1850.

List 45.

Dopis visociga ministerstva kmetijstva kmetijski družbi v Ljubljani.

Na pritožbo, od več strani zaslišano, de se senožetim, njivam, vinogradam in sploh obdelanim zemljišam silna škoda godi*), če se živina o jeseni in spomlad na pašo goni, je položila kmetijska družba prošnjo ministerstvu kmetijstva, de naj bi zoper to oestro poljsko postavo dalo in kazin (štrafingo) v denarju določilo za vsako živino, ki se na ptujim zemljišu pase. 24. dan pret. mesca je odgovorilo visoko ministerstvo, de se ravno zdaj za tako poljsko postavu z ministerstvom pravice in notranjih zadev posvetuje, in de je ono ravno tako postavu nasvetovalo, ktera bo po nasvetu kmetijske družbe v stanu, škodljivim poljskim napakam v okom priti.

Kako naj kmetovavec ravná, de svojo govejo živino kuge obvarje?

(Dalje.)

8) Tudi na to je gledati, de na pašnike, ki so blizu cestá, po katerih se klavna živina memo goni, ptuje čede ne pridejo, ker bi scer, ako so z govejo kugo navdane, oskrunile pašnike s slinami, z govno (gnojem), ki zamorejo zdravo živino okužiti. Govna (gnoj) je zlo nevarna, in nar varniši je, de se vse sožge, kar je od okužene živine in česar se je ona dotaknila.

9) Sosebno se je o nevarnih kužnih časih tistih izgovorov bati, po katerih se eno ali drugo govedo na prodaj da ali mesarju izroči, češ ker je na poti opešalo ali šepati jelo. Tacih živinčet se je zlo bati, ker nevestni gonjači se na to vižo bolnih goved znebiti hočejo. Kaj taciga se mora berž županu na znanje dati, de tako govedo ne pride med druge in de se tudi berž ne zakolje, ampak na odločeno mesto samo postavi, de se zvé, kaj je nad tem.

10) Živinski somnji so nar bolj nevarni ob času, kadar blizu kje goveja kuga razsaja. Po somnjih se je sto in stokrat kuga zatrosila. Nar bolj varno je, o tacih časih svoje živine ne na somnje gnati. Če je pa kuga že v tistim kraju, kjer bi smel živinski semenj biti, se morajo po postavi vsi somnji odpo vedati.

11) Oštarijam, kodar ptuja goveja živina ostaja, naj župani oestro prepovedó, de ptuje živine ne denejo v hlev z domačimi govedi, in de tudi scer nič ne pride v dotiko s ptujo živino, od ktere se ne vé, ali je zdrava ali ne.

12) Posebno je na mesárje oestro paziti, de mesá okužene ali take živine ne prodajajo, od ktere se je bati, de zamore okužena biti. Župani morajo skerbeti, de se ogledovanje klavne živine in mesá na tanjko zgodi, in de se vsim, ki imajo govejo živino,

živo priporoči, de tiste vode, v kateri se mesó pred kuhno izpira, v pominek ne vliva in govedam ne daje.

(Konec sledí.)

Goli in pusti Kras v 3 létih v mlade seženj visoke boršte spreobrniti.

Spisal A. Fleišman.

(Dalje.)

Nar poprej se mora pri obdelovanju Krasa zemljiše ali grunt prekopati in izrahljati, skale in kamnje, kar je nar več mogoče, odbrati, zemlja izčistiti in, kolikor le okoljstave perpusté, dobro obdelati, preden se bojo semena sejale in drevesca sedile.

V več krajih se bo tudi dalo po dolinah in jamah dobre persti dobiti, de se bo med bolj pusto in pešeno zemljo primešala; zakaj neobdelan svet in gôle skale nič družiga obrodile ne bojo, kakor mah, suhe gobe in pusto lišajovje.

Kaj naj se pa potem tû in tam seje ali sadi: to naj razsodijo zvedeni možjé, ti naj se v ta namen izvolijo, de preišejo celi Kras, ki je obdelati, de presodijo svet na raznih krajih po njegovi zemlji, legi, gorkoti, borji in družih vetrovih, bolj ali manj vlažnim zraku i. t. d., ker je gotovo, de vsaki sadež ni za vsaki kraj. Tudi na to bo pazljivo gledati: ktere reči že tû in tam po Krasu rastejo, de se jim bo pomagalo še k bolji rasti, in de se ravno tistih ali enacih sadežev še več perseje ali persadi.

Letó opravilo mora prvo biti, de se zvé in določi: kje de bo za eno in drugo reč nar pripraviš in nar boljši kraj.

Posebno pa moram svetovati, de naj bi se semena precej tam vsejale, kjer se imajo boršti narediti, in scer bolj globoko, kakor je sploh navada, prvič zato, de jih vetrovi ne razpišejo, in drugič zato, de jih suša preveč ne zatare in ne umorí. —

S presajanjem mladih, še manj pa starejih dreves se pa ne bo kaj varno pečati, zato ker v teh krajih, ki so večidel pešeni, suhi in velikrat vetrovni, je tudi pomanjkanje vode — in če presajenci ne dobivajo dovolj mokrote ali izpod nebja ali po prilivanju, se jih le malo prime, večidel vsahnejo, in delo je zastonj!

Zraven domačih reči se znajo sém ter tjé tudi ptuje reči poskusiti, ktere so že po družih krajih znane, de veselo rastejo in dober sad rodíjo. Tode to se ne sme pri tem nikdar v nemar pustiti: ali je tudi Krasova zemlja in podnebje za-nje?

Dalje se bo moglo na to paziti, de se bo to, kar se bo vsejalo ali vsadilo, sleherne škode varovalo, de ne bojo mlade rastljine na nobeno vižo poškodovane; popasene, porezane ali na kako drugo vižo poškodovane, in tako dolgo ne, de bojo tako velike, de jim koj taciga več škodovati ne more.

Ko se bo na to vižo drevje in germovje dobro uko-

*) Več od tega homo drugo pot govorili.

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 13. listopada (novembra) 1850.

List 46.

Kako naj kmetovavec ravná, de svojo govejo živino kuge obvarje?

(Konec.)

13) Goveja kuga se večkrat zatrosi po deželah, kodar v vojskah armade marširajo in se za njo klavna goveja živina žéne. Treba je skerbeti v taci okoljšinah, de ptuja živina v odločenih ostajah zunej vasi ostane, in nikakor ne sama, ne po ljudéh, v dotiko z domačo živino ne pride, in de vse, karkoli je morebiti klaje, stelje in gnoja po nji ondi ostalo, sena stran spravi ali clo sožgè. Za konje se scer ni bati, de bi bolezin po okuženi klaji ali stelji našli, pa nevarno je, če se taka klaja konjem daje, ali se jim s tako steljo nastilja, ali gnoj na njivo spelje, kamor znajo goveda priti, ker se potem kužnina dalje zatrosi.

14) Ako je že scer treba, de gospodar ali gospodinja na svojo živino pridno gledata, de se nobena bolezin v začetku ne zanemari, je ta skerb o kužnih časih še toliko potrebniji, de se živinče berž iz hleva na kak posebni kraj dene, če količkaj kakšne sumljive znamenja kaže, od katerih smo že govorili. Pa to še ni zadosti, ampak neutegama se mora županu na znanje dati, če se kaj nevarniga zapazi, de on to berž dalje cesarski kantonski vradii naznani, ktera poskerbí, de se po obstoječih postavah sumljivo živinče po izvedenih možéh preiše in po spoznanju, ali je kaj nevarniga ali ne, sledeče ravnanje zapové.

15) Ker ob časih kuge nobena živina na občinske pašnike ne smé, je treba, de se kmetovavci ob času nevarnosti kuge s potrebno živinsko klajo preskerbé.

16) Dobro je tudi, če je mogoče, de si soseske že poprej kakšin odločen kraj poskerbijo, kamor bi zamogli popolnoma bolno živino ali tako, pri kateri se je bati, de je bolna, postaviti.

17) Je kuga že v deželi ali saj v nar bližnji soseski, kar deželna vradija povsod hitro naznanje da, takrat se morajo vse tukaj nasvetovane naprave oestro spolnovati, in za to postavljene vradije (gospoke) so natanjko ubogati v vsim, kar zapovéjo. Bog ne daj, de bi se tukaj kdo njih ukazam zoperstavljal, ali pakaj bolniga skrivati hotel, — nesreča in škoda bi bila ne le za celo sosesko, temuč tudi za celo deželo in morebiti še za več dežel silno velika!

Gotovo je, de je sitno in težavno, kar je o kužnih časih kmetovavcam storiti treba — ali to natanjčno in zvesto ravnanje je edina pomoč, se te strašne kuge obvarovati, ali če se je kje že začela, jo nana glama zatreti ali saj okrajšati in se še večí škode obvarovati.

Hvala Bogu! de goveje kuge še ni na slovenskih mejah, in Bog daj! de bi se jim tudi ne približala. Vunder je vsim našim kmetovavcam silno potreba, de

so podučeni v vsim, česar je treba vediti, de se spozná velika nevarnost, — de se oestro pazi na vse prikazke, — de se nič ne zamudi; — de, prevideni s potrebno vednostjo na straži stojijo, ako bi se utegnili ta morivka goveje živine tudi k nam prikrasti.

Goli in pusti Kras v 3 létih v mlade seženj visoke boršte spreobniti.

Spisal A. Fleišman.

(Dalje.)

Izmed vsih vsih drevés, saj za prvo obsetev, je posebniga priporočila vredno za Kraški svét ahác ali ahacija, ki se tudi farš, signojka, bagrena (gemeiner Akazienbaum, Robinia Pseudoacacia) imenuje.

Priporoča ga njegova hitra rast, v kateri vse druge drevesa prekosí, pa tudi njegova koristnost na več strani.

To drevo zraste zelo visoko in debelo, in doseže v svoji domači deželi Virginii in jutrovi Ameriki visokost od 60 do 80 čevljev, debelost pa od 19 do 25 pavcov.

Se priporočuje zavolj njegoviga lepiga obrastja in sence, ktero od mesca majnika noter do avgusta s svojim perjem zmeraj večí dela, Njegoviga perja ne poškoduje nobena žival, ne gosence, ne kebrí, in je prav dobra in zdrava piča (futer) za živino.

Njegovo prijetno dušeče cvetje daje veliko in posebno dobriga medú čebelam, ki ga na ahácu rade nabirajo. Tudi obrodí veliko semenskiga zernja, iz kteriga se da veliko olja izprešati, ki je pripravno za vžitek.

Lés je gibčen, pozneje pa postane posebno terd in terpeč, in ker ne gnije z lepo, ga zavolj tega rabijo ne le za dela v zemljo temuč tudi pod vodó. Koristnost ahacije za vinograde je znana. Tudi za mnogotero drugo orodje je nje les pripraven, — ker razun imenovanih dobrih lastnost je tudi njegova barva stano vitna in od dne do dne lepši. Za mnogo hišno orodje, za palice, štange, dile, mize, skrinje, kakor sploh za mizarske, kolarske in strugarske dela je prav dober, samo posušiti se mora poprej, de se potlej ne razpoka.

Tudi prav dobro oglje da ta lés, ne le za naše domače ognjiša, temuč za mnoge fabrike; sosebno služi v solinah in solitarnicah.

Nadalje se še priporoči ahacija ne samo za drevesne ulice (alé), ampak tudi za žive plotove ali meje v vertih in po drugih krajih, posebno zavolj svoje hitre rasti; zakaj skušnje učé, de ga ni drevesa v naših krajih, ki bi na pusti, kamnitni zemlji ali med skalnatimi zemljiši, s tolikšnimi dobrimi lastnostmi tako dobro in hitro raslo, cvetelo in seme obrodilo kakor ahác. Ahác iz semena o enim létu po dva in tudi po tri čevlje visoke mladike požene, iz kterih o treh létih, če je še v tako slabim zemljišu, de je le prekopano in enmalo obdelano, čez en seženj visoke drevesca zrastejo.